

OPERÁCIE MULTINÁRODNÝCH SÍL A MEDZINÁRODNÉ HUMANITÁRNE PRÁVO

MARTIN FAIX

1. OPERÁCIE MULTINÁRODNÝCH SÍL A MHP – STARÁ VÝZVA, NOVÉ ASPEKTY

Medzinárodné humanitárne právo (MHP) je právom aplikovaným v priebehu ozbrojeného konfliktu, tj. v prípadoch použitia ozbrojenej sily v medzinárodných vzťahoch a pri splnení ďalších nárokov, ktoré MHP formuluje.¹ Ak dôjde k nasadeniu ozbrojených zložiek pod velením a kontrolou štátov, zodpovedanie prípadných humanitárnych otázok, ktoré v kontexte nasadenie môžu vyvstať, nepredstavuje neprekonateľný problém – centrálnu úlohu v systéme medzinárodného humanitárneho práva zohrávajú dodnes štáty. V konečnom dôsledku už účelom vzniku MHP bolo regulovať ozbrojené stretы medzi štátmi, pričom centrálné postavenie štátov v MHP plne zodpovedá i post-westfálskej koncepcii medzinárodného práva, charakteristickej práve reguláciou vzťahov medzi primárnym subjektmi medzinárodného práva, tj. štátmi.

Vývoj v medzinárodnom spoločenstve však spôsobil, že nielen v kontexte MHP začali na význame získavať aj iné subjekty a entity medzinárodného práva – národno-oslobodzovacie hnutia, povstalci, či dokonca teroristi. Tento vývoj sa stal výzvou pre právny rámec MHP šitý na mieru štátom, ako pôvodným a jediným aktérom medzinárodného spoločenstva. I napriek pretrvávajúcej dominancii štátov už tieto – obzvlášť v oblasti krízového manažmentu, nie sú výlučnými aktérmi. Z rôznych dôvodov sa stále viac do popredia dostávajú predovšetkým medzinárodné organizácie – či už Organizácia spojených národov (OSN) ako univerzálna organizácia, alebo regionálne organizácie ako NATO, Európska únia či Africká únia.

S nástupom medzinárodných organizácií a ich angažovania v situáciách potenciálne spadajúcich pod pôsobnosť *ratione materiae* MHP však vyvstala celá rada otázok. O tom, že tieto otázky predstavujú výzvu pre MHP, dnes už niet pochyb – dôkazom môže byť i pluralita názorov a výstupov právnej doktríny k tejto problematike. Jednou z fundamentálnych otázok v tejto súvislosti je problematika vzťahu mierových operá-

¹ Spojitosť týchto otázok je zrejmá, rovnako je ale potrebné pripomenúť, že MHP (*ius in bello*) nereguluje otázky udržiavania medzinárodného mieru a bezpečnosti, tj. otázky *ius ad bellum*.

cií² multinárodných síl medzinárodných organizácií a MHP, predovšetkým či a do akej miery je MHP na tieto operácie aplikovateľné.³

Táto problematika bezpochyby nepredstavuje úplné novum, a to ani v praxi, ani v právnej doktríne. OSN sa týmto vzťahom zaoberala už od päťdesiatych rokov, keď na rozdiel od Medzinárodného výboru červeného kríža odmietala priamu aplikáciu MHP v mierových operáciách OSN. Na potrebu hlbšej analýzy v praxi i doktríne, ale potrebu prehodnotenia postoja OSN k MHP poukázal predovšetkým dynamický vývoj v tejto oblasti v deväťdesiatych rokoch, kedy došlo k významnému nárastu počtu mierových operácií OSN, a čo je podstatnejšie, došlo tým i ku korešpondujúcemu nárastu komplexnosti mandátov týchto operácií.⁴ Tradične pasívna rola klasických operácií na udržanie mieru bola nahradená aktívnejšími operáciami peacemakingu, zahŕňajúc i ďalšie úlohy, napríklad humanitárnu asistenciu či podporu pri transformácii a demokratizácii. Nadväzujúc na tento vývoj sa i medzinárodnoprávna doktrína v otázke vzťahu multinárodných síl a MHP zamerala predovšetkým na mierové operácie OSN,⁵ prípadne v obmedzenej miere na NATO.⁶ Ostatné medzinárodné organizácie ostali do veľkej miery mimo jej záujem. Kým napríklad dokument vydaný generálnym tajomníkom OSN „Bulletin Generálneho tajomníka OSN: Dodržiavanie medzinárodného humanitárneho práva jednotkami OSN“⁷ sa stal predmetom početných analýz,⁸ pomerne malá pozornosť bola venovaná potrebe riešiť podobné otázky v súvislosti s narastajúcou angažovanosťou iných medzinárodných organizácií – príkladom Európskej únie.

I keď je dominancia OSN v tejto oblasti čiastočne pochopiteľná vzhľadom na pretrvávajúcu úlohu a dominantné postavenie OSN v operáciách krízového manažmentu, je

² Pojem mierové operácie sú v tomto príspevku používané v zmysle definície, ktorú uvádza Ben F. Klapper: „International peace operations comprise all peacekeeping operations and peace enforcement operations conducted in support of diplomatic efforts to establish and maintain peace. The modern concept of peace operations goes beyond traditional peacekeeping, as it combines elements of peacekeeping with peacemaking and peacebuilding.“ (Klapper, Ben F. *International Peace Operations*. In Fleck, Dieter. *The Handbook of International Humanitarian Law*. 2nd edition. New York: Oxford University Press, 2008, marg. 1031 a nasl.).

³ Z českej literatúry pozri napr. Fuchs, Jiří. *Mezinárodní humanitární právo*. 1. vyd. Praha: Ministerstvo obrany – Agentura vojenských informačních služeb, 2007, s. 175 a nasl.; zo zahraničnej napr. Glick, Richard D. *Lip service to the laws of war: Humanitarian law and United Nations armed forces*. Michigan journal of international law. 1995, vol. 17, no. 1, s. 53–117.; Greenwood, Christopher. *International Humanitarian Law and United Nations Military Operations*. Yearbook of International Humanitarian Law. 1998, no. 1, s. 3–34.

⁴ Murphy, Ray. *International humanitarian law training for multinational peace support operations – lessons from experience*. International Review of the Red Cross. 2000, no. 840, s. 953–968. Dostupný z [www: <http://www.icrc.org/web/eng/siteeng0.nsf/html/57JQTG>](http://www.icrc.org/web/eng/siteeng0.nsf/html/57JQTG); pozri aj. Palwankar, Umesh. *Applicability of international humanitarian law to United Nations peace-keeping forces*. International Review of the Red Cross. 1993, no. 294, s. 227–240.

⁵ K tejto tematike existuje veľké množstvo výstupov právnej doktríny; za veľmi prínosnú štúdiu, obsahujúcu i bibliografický prehľad, je možno považovať: Porretto, Gabriele, Vitté, Sylvain. *The Application of International Humanitarian Law and Human Rights Law to International Organizations*: Research Paper Series No. 1. CUDIH, 2006.

⁶ Zwanenburg, Marten. *Accountability of peace support operations*. 1st edition. Leiden: Martinus Nijhoff, 2005, 363 s.; Porretto/Vité, supra 5, s. 29–31.

⁷ The Secretary General, Secretary General's Bulletin: Observance by United Nations Forces of International Humanitarian Law, U.N. Doc. ST/SGB/1999/13 (Aug. 6, 1999).

⁸ Pozri napríklad Shraga, Daphna. *UN Peacekeeping Operations: Applicability of International Humanitarian Law and Responsibility for Operations-Related Damages*. AJIL. 2000, vol. 94, no. 2, s. 406–412; Bothe, Michael, Dörschel, Thomas. *The UN Peacekeeping Experience*. In Fleck, Dieter. *The Handbook of the Law of Visiting Forces*. New York: Oxford University Press, 2001, s. 487).

to práve Európska únia, ktorá zvyrazňuje potrebu rozšíriť analýzu vzťahu MHP a operácií multinárodných síl aj o ďalšie medzinárodné organizácie. Existujú k tomu aspoň dva dobré dôvody: 1) V diskusii o aplikácii MHP v operáciách regionálnych organizácií, ako je EÚ, sa nejaví ako správne automaticky prebrať a aplikovať otázky i závery učinené v kontexte OSN.⁹ V prípade EÚ by takýto postup totiž nezohľadňoval jej špecifiká ako medzinárodnej organizácie. K opatrnosti pred unáhleným automatizmom pri hľadaní paralel medzi EÚ a ostatnými subjektmi medzinárodného práva nabáda už *sui generis* charakter Európskej únie a jej právneho poriadku. 2) Zwanenburg, podobne ako ďalší významní autori, považujú Európsku úniu v porovnaní s ustálenými vojenskými štruktúrami OSN a NATO ešte stále za nevýrazného bezpečnostno-politického aktéra.¹⁰ Takýto názor však neberie do úvahy fundamentálnu zmenu v smerovaní, charaktere, právnom i inštitucionálnom rámci, ku ktorej vznikom a implementáciou Európskej bezpečnostnej a obrannej politiky (EBOP) došlo, t.j. prerod EÚ z čisto „civilnej“ mocnosti na mocnosť disponujúcu vojenskou silou a vojenskými mechanizmami.¹¹ Tento príspevok si preto kladie za cieľ načrtnúť základné východiská súčasného poznania problematiky MHP v kontexte operácií OSN a na príklade Európskej únie poukázať na špecifiká, ktoré do tejto problematiky vnášajú ďalšie, predovšetkým regionálne organizácie.

2. RELEVANCIA A ZÁVÄZNOSŤ MHP V KONTEXTE OPERÁCIÍ OSN

Problematika záväznosti medzinárodného práva pre OSN všeobecne sa črtala už v dobe prípravy Charty OSN, kým otázky vzťahu OSN a MHP vyvstali predovšetkým v súvislosti so zrodom mierových operácií, a to hlavne u klasického peacekeepingu.¹² Personál OSN, i keď často vybavený len ľahkými zbraňami, sa v rámci mierových operácií dostával stále častejšie do situácií, v ktorých bol k použitiu zbraní donútený, hoci v sebaobrane. Kým Medzinárodný výbor červeného kríža od začiatku trval na aplikabilite MHP v operáciách OSN,¹³ samotná OSN sa k tejto problematike

⁹ Gabriele, Vitté, Sylvain. *The Application of International Humanitarian Law and Human Rights Law to International Organizations: Research Paper Series No. 1*, op. cit. 5, s. 19–20.

¹⁰ Zwanenburg, Marten. *Accountability of peace support operations*, op. cit. 6.

¹¹ K vývoju EBOP, ale aj napríklad k otázke, ako mohlo dôjsť k tak podstatnej zmene charakteru EÚ bez zásadnej zmeny Zmluvy o EÚ, vid': Dietrich, Sascha. *Rechtliche Grundlagen der Verteidigungspolitik der EU*. ZaöRV. 2006, 66, s. 665 a násl.

¹² Pre ciele tohto príspevku by nebolo účelné sa detailne venovať vývoju mierových operácií, preto z ohľadom na historický vývoj i používanú terminológiu autor následne odkazuje na bohatú odbornú literatúru i relevantné dokumenty OSN. Z výstupov českej doktríny uvádza Jiří Fuchs prehľadný náčrt historického vývoja problematiky mierových operácií, pozri Fuchs, Jiří. *Mezinárodní humanitární právo*, op. cit. 3 s. 175 a nasl.; zo zahraničných autorov pozri napríklad Klapper, Ben F. *International Peace Operations*. In Fleck, Dieter. *The Handbook of International Humanitarian Law*, op. cit. 2, marg. 1301 a nasl.; pozri dokument OSN, *United Nations Peacekeeping Operations (Capstone Doctrine)*, dostupné z [www: <http://pbpu.unlb.org/pbps/Library/Capstone_Doctrine_ENG.pdf>](http://pbpu.unlb.org/pbps/Library/Capstone_Doctrine_ENG.pdf).

¹³ Fuchs, Jiří. *Mezinárodní humanitární právo*, op. cit. 3, s. 179 a nasl.; pozri i názor MVČK zverejnený na webových stránkach: „Does humanitarian law apply to peace-keeping and peace-enforcement operations carried out by or under the auspices of the united nations?“, dostupné z [www: <http://www.icrc.org/web/eng/siteeng0.nsf/html/5L2BRP>](http://www.icrc.org/web/eng/siteeng0.nsf/html/5L2BRP).

stavala vyhybavo, ak nie priamo odmietavo. Pripúšťala len to, že sa kontingenty pod jej vedením musia riadiť „princípmi a duchom“ MHP.¹⁴ To sa zmenilo v deväťdesiatych rokoch, kedy došlo nielen k prudkému nárastu počtu obetí z radov modrých heliem a následne k prijatiu opatrení medzinárodným spoločenstvom na ochranu personálu OSN,¹⁵ ale kedy bola OSN samotná konfrontovaná aj zodpovednosťou za činy príslušníkov kontingentov OSN, ktorých sa dopustili v situáciách ozbrojeného konfliktu.¹⁶ Jednalo sa o celú radu excesov,¹⁷ ktoré sa v konečnom dôsledku stali jedným z bezprostredných dôvodov vedúcich k zmene postoja OSN vo forme buletinu generálneho tajomníka OSN (Secretary General's Bulletin: Observance by United Nations Forces of International Humanitarian Law).

V súčasnosti je možné pozorovať zhodu názorov praxe i náuky do tej miery, že v prípade bojových akcií v rámci operácií OSN je MHP¹⁸ aplikovateľné na ozbrojené kontingenty akéhokoľvek druhu.¹⁹ To platí bez ohľadu nato, či sa jedná o operácie na udržanie alebo vynútenie mieru, ak v ich rámci vyvstanú situácie, na ktoré je možné nahliadať ako na ozbrojený konflikt. Rovnako žiaden vplyv na aplikabilitu MHP nemajú otázky mandátu či legality takýchto operácií – kým mandát operácie i jej medzinárodnoprávna legalita sú otázkami *ius ad bellum*, je aplikabilita MHP otázkou *ius in bello*.

Aplikabilitu MHP v operáciách OSN je možné dovodiť z viacerých prameňov. Na prvom mieste je všeobecne záväzné obyčajové humanitárne právo, ktoré platí bez ohľadu štátnej príslušnosti, pričitateľnosti chovania orgánov, či akéhokoľvek iného právneho posunu zodpovednosti za chovanie ozbrojených zločiek.²⁰

Okrem toho vyplýva pôsobnosť MHP z už spomínaného dokumentu „Bulletin Generálneho tajomníka OSN: Dodržiavanie medzinárodného humanitárneho práva jed-

¹⁴ Prvým dokumentom obsahujúcim klauzulu, podľa ktorej sa OSN zaväzujú dodržiavať „principles and spirit“ obecných medzinárodných zmlúv aplikovateľných na chovanie vojenského personálu, inter alia Ženevských konvencií, Dodatkových protokolov, bol Agreement on the Status of the United Nations Assistance Mission for Rwanda (5. november 1993), UNTS Vol. 1748, I-30482, Art. 7, dostupné z [www: <http://untreaty.un.org/unts/120001_144071/12/4/00009649.pdf>](http://untreaty.un.org/unts/120001_144071/12/4/00009649.pdf).

¹⁵ Jedným z týchto opatrení bolo i zjednanie Dohovoru o bezpečnosti personálu OSN a personálu pridruženého (Convention on the Safety of the United Nations and Associated Personnel), UN Doc. A/RES/49/59 (17. 2. 1995), dostupné z [www: <http://daccessdds.un.org/doc/UNDOC/GEN/N95/768/13/PDF/N9576813.pdf?OpenElement>](http://daccessdds.un.org/doc/UNDOC/GEN/N95/768/13/PDF/N9576813.pdf?OpenElement).

¹⁶ Shraga, Daphna. UN Peacekeeping Operations: Applicability of International Humanitarian Law and Responsibility for Operations-Related Damages, op. cit. 8, s. 406.

¹⁷ K porušeniam ľudských práv a MHP spáchaných príslušníkmi kontingentov OSN v Kongu a v Somálsku pozri Shraga, Daphna. UN Peacekeeping Operations: Applicability of International Humanitarian Law and Responsibility for Operations-Related Damages, op. cit. 8, s. 406, tam pozn. č. 1.

¹⁸ Otvorenou a pomerne kontroverznou otázkou ostáva, či sa použijú ustanovenia MHP aplikovateľné na medzinárodný alebo vnútroštátny ozbrojený konflikt, pozri: Application of international humanitarian law and international human rights law to UN-mandated forces. Report on the Expert meeting on multinational peace operations, Geneva, 11–12 December 2003, s. 209, dostupné z [www: <http://www.icrc.org/Web/Eng/siteeng0.nsf/htmlall/p0912/\\$File/ICRC_002_0912.PDF!Open>](http://www.icrc.org/Web/Eng/siteeng0.nsf/htmlall/p0912/$File/ICRC_002_0912.PDF!Open).

¹⁹ Seidl-Hohenveldern, Ignaz, Loibl, Gerhard. Das Recht der internationalen Organisationen einschließlich der supranationalen Gemeinschaften. 7. Auflage. Köln: Carl Heymanns, 2000, 423 s., marg. 2028; Bothe, Michael. Peacekeeping and international humanitarian law: friends or foes?. International peacekeeping. 1996, vol. 3, no. 4/6, s. 91–95; Shraga, Daphna. The United Nations as an actor bound by international humanitarian law. International Peacekeeping. 1998, no. 5, s. 64.

²⁰ Záväznosť obyčajových pravidiel medzinárodného práva pre medzinárodné organizácie uviedol MSD v poradnom posudku Výklad dohody medzi WHO a Egyptom (posudok zo dňa 20. decembra 1980), ICJ (1980) Reports 67, 90.

notkami OSN“ zo 6. augusta 1999. Buletin je pre príslušníkov jednotiek OSN rovnako záväzný, ako sú záväzné i ďalšie inštrukcie a rozkazy generálneho tajomníka OSN v jeho funkcii ako vrchného veliteľa operácií OSN.²¹

Problematickou ostáva otázka prameňov MHP a rozsahu ich aplikability.²² Odpoveď na tieto otázky závisí od toho, či si kontingenty v operácii zachovávajú svoju identitu ako zložky národných ozbrojených síl v zmysle čl. 42 Charty OSN alebo je možné priznať im charakter orgánu OSN. Prvý prípad nepredstavuje problém – kontingenty ostávajú orgánmi štátov a sú preto na nich použiteľné ustanovenia MHP v tom rozsahu, v akom viažu vysielajúci štát. V druhom uvedenom prípade, t.j. ak kontingenty majú status orgánov OSN, je priama aplikácia zmluvného MHP vylúčená, keďže OSN nie je zmluvnou stranou relevantných zmluvných mechanizmov, t.j. predovšetkým Ženevských konvencií a Dodatkových protokolov. Tieto síce používajú pojem „mocnosť“, avšak prax i právna doktrína pomerne jednoznačne interpretujú tento pojem v prospech štátu, a teda vylučujú už i možnosť prístúpenia medzinárodnej organizácie.²³ I keď zmluvné MHP nie je v prípade kontingentov ako orgánov OSN aplikovateľné priamo, sú zmluvnoprávne záväzky aplikovateľné nepriamo – členské štáty, ktoré ozbrojené zložky poskytli, sa nemôžu svojich záväzkov vyplývajúcich zo zmluvného MHP zbaviť prenesením veliteľskej a kontrolnej právomoci na iný subjekt medzinárodného práva. Takýto záver by bol samozrejme omnoho problematickejší v prípade, že kontingenty by OSN poskytla iná medzinárodná organizácia – napríklad Európska únia.

Odlíšná je situácia v prípade vojenského personálu OSN, ktorý nie je prepožičaný členskými štátmi. V takomto prípade je vylúčená tak priama, ako aj nepriama použiteľnosť zmluvného MHP. Organizácia spojených národov však nestojí nad medzinárodným právom – je viazaná o.i. obyčajovým MHP a je tým i adresátom noriem týkajúcich sa chovania vojenského personálu.²⁴ Tým je i personál, ktorý nepredstavuje súčasť národných kontingentov, viazaný humanitárnym právom a vnútornými predpismi organizácie.

Súhrnne je možné k súčasnému stavu problematiky uviesť názor Ch. Greenwooda, podľa ktorého „*although there was originally some doubt about the applicability of*

²¹ Buletin je interným dokumentom záväzným vo vnútri organizácie a stricto sensu navytvára žiadne právne záväzky pre štáty, ktoré kontingenty vysielajú. I napriek tomu sa jedná o dôležité vyjasnenie postoja OSN a formálne prihlásenie sa k zásadám MHP. Buletin Generálneho tajomníka OSN bol formou napríklad i služobných predpisov pre United Nations Emergency Force (UN Doc. ST/SGB/UNEF/1 (1957), 271 UNTS 135), United Nations Force in Cyprus (UN Doc. ST/SGB/UNFICYP/1 (1964), 555 UNTS 119).

²² Právna náuka diskutuje najrôznejšie obmedzenia pôsobnosti MHP v operáciách OSN. Napríklad Hermsdorfer v rámci vymedzenia pôsobnosti MHP odmieta priznať štatút kombatanta a následne i vojnového zajateľa príslušníkom síl OSN, keďže títo sú bojovníkmi bez nepriateľa a z rôznych ďalších dôvodov nezodpovedajú obrazu kombatanta, ako ho charakterizuje čl. 43 odst. 2 DP I.; pozri: Hermsdorfer, Willibald. Zur Anwendbarkeit des humanitären Völkerrechts bei Einsätzen der Friedenstruppen der Vereinten Nationen. NZWehr. 1998, Heft 3, s. 108 a nasl.

²³ Pozri Tittmore, Brian D. Belligerents in blue helmets: Applying international humanitarian law to United Nations peace operations. Stanford Journal of International Law. 1997, vol. 33, s. 95; Greenwood, Christopher J. International Humanitarian Law and United Nations Military Operations. YIHL. 1998, vol. 1, s. 3–34; pre opačný názor pozri napríklad Hermsdorfer, Willibald. Zur Anwendbarkeit des humanitären Völkerrechts bei Einsätzen der Friedenstruppen der Vereinten Nationen. NZWehr. 1998, Heft 3, s. 101.

²⁴ Graf Vitthum, Wolfgang. Völkerrecht. 4. Auflage. Berlin: De Gruyter, 2007. VIII marg. 62, s. 646.

*international humanitarian law to UN forces, it is now generally accepted that, to the extent that such forces are a party to an armed conflict, they are subject to humanitarian law, whether they were established as peace-keeping forces or for the purpose of engaging in enforcement action“.*²⁵

3. MHP A VOJENSKÉ OPERÁCIE EURÓPSKEJ ÚNIE

3.1 RELEVANCIA MHP PRE OPERÁCIE EBOP

Keďže si autor tohto príspevku vybral Európsku úniu a jej vojenské operácie ako príklad, na ktorom má byť demonštrovaná aktuálnosť problematiky vzťahu multinárodných síl a MHP, javí sa ako potrebné načrtnúť na začiatku rozboru súčasný stav integrácie v bezpečnostno-politickej oblasti.

Spoločná zahraničná a bezpečnostná politika Európskej únie zahŕňa podľa článku 17 Zmluvy o EÚ

„... všetky otázky týkajúce sa bezpečnosti únie vrátane postupného vymedzovania spoločnej obrannej politiky, ktorá by mohla viesť, ak by sa tak Európska rada rozhodla, k spoločnej obrane. [...] Otázky uvedené v tomto článku zahŕňajú humanitárne a záchranné úlohy, misie na udržanie mieru a úlohy bojových síl pri riešení krízových situácií vrátane nastolovania mieru.“

Článok 17, obsahujúci tzv. Petersberské úlohy, je tak centrálnou normou pre otázku cieľov a úloh Európskej únie v bezpečnostno-politickej oblasti, keďže determinuje – spolu s ďalšími dôležitými dokumentmi EÚ (Európskou bezpečnostnou stratégiou 2003 a Základným cieľom 2010)²⁶ obsahové aspekty SZBP/EBOP. Definícia úloh EBOP v čl. 17 ods. 2 Zmluvy o EÚ (ZEÚ) vychádza z Petersberskej deklarácie Západoeurópskej únie zo dňa 19. júna 1992.²⁷ Úlohy uvedené v tejto deklarácii boli v doslovnom znení začlenené do Amsterdamskej zmluvy ako nový čl. 17 ods. 2 ZEÚ a zahrnutím do primárneho práva EÚ sa stali kľúčovými prvkami európskych bezpečnostno- a obranopolitických cieľov a aktivít.²⁸ Týmto počínom vyslala Únia jasný signál o svojej pripravenosti niesť svoj podiel zodpovednosti pri riešení konfliktov a kríz i mimo európsky kontinent. Formulácia Petersberských úloh zostala v zmluve z Nice rovnaká, až Lisabonská zmluva ponúka revidovanú definíciu úloh spadajúcich do EBOP: civilné

²⁵ Greenwood, Christopher. Scope of Application of Humanitarian Law. In Fleck, Dieter. The Handbook of International Humanitarian Law. New York: Oxford University Press, 2008, s. 52.

²⁶ Solana, Javier, Európska bezpečnostná stratégia, Berlín, 12. 11. 2003, S0230/03. Headline Goal 2010, approved by General Affairs and External Relations Council on 17 May 2004 endorsed by the European Council of 17 and 18 June 2004, dostupné z [www: <http://www.consilium.europa.eu/uedocs/cmsUpload/2010%20Headline%20Goal.pdf>](http://www.consilium.europa.eu/uedocs/cmsUpload/2010%20Headline%20Goal.pdf).

²⁷ Úlohy sú uvedené v bode II.4. Petersberskej deklarácie ministrov obrany a ministrov zahraničných vecí Západoeurópskej únie: „[...] military units of WEU member states, acting under the authority of WEU, could be employed for: humanitarian and rescue acts; peacekeeping tasks; tasks of combat forces in crisis management, including peacemaking.“; pre znenie deklarácie vid' napríklad Buletin Nemeckej Spolkovej vlády zo dňa 23. 6. 1992, č. 68, s. 652.

²⁸ Blanck, Kathrin. Die europäische Sicherheits- und Verteidigungspolitik im Rahmen der europäischen Sicherheitsarchitektur. 1. Auflage. Wien 2005, s. 173.

a vojenské prostriedky môže Únia podľa čl. I-42 ods. 1 a čl. I-43 ods. 1 využiť pri misiách mimo Únie, zahŕňajúc:

„spoločné operácie odzbrojovania, humanitárne a záchranné misie, misie vojenského poradenstva a vojenskej pomoci, misie na predchádzanie konfliktom a na udržiavanie mieru, ako aj misie bojových síl v rámci krízového riadenia vrátane misií na opätovné nastolenie mieru a stabilizačných operácií po ukončení konfliktu.“

Je teda možné konštatovať, že po obsahovej stránke zahŕňajú ciele a úlohy SZBP/EBOP široké spektrum úloh, ktoré siaha od záchranných a humanitárnych úloh až po mierové operácie typu tzv. robustného peacekeepingu, resp. operácií na vynútenie mieru (peace enforcement). Jadrom týchto úloh ostáva ich vojenská dimenzia – to vyplýva už zo systémového zaradenia čl. 17 ods. 2 ZEÚ ako konkretizácie obrannopolitickej dimenzie EÚ regulovanej čl. 17.²⁹

K realizácii stanovených cieľov a úloh EÚ disponuje inštitucionálnou infraštruktúrou a právnymi nástrojmi.³⁰ Používa jednak všeobecnú inštitucionálnu infraštruktúru EÚ s bezpečnostno-politickou relevanciou (Rada EÚ a jej pomocné orgány), ale v rámci pokračujúceho integračného procesu vytvorila i zvláštne štruktúry a kapacity, ako napríklad Bezpečnostný a politický výbor, či vojenskú infraštruktúru, ako napríklad Vojenský výbor či Vojenský štáb EÚ. Prvotné praktické skúsenosti viedli členské štáty zároveň k vytvoreniu vlastných štruktúr a kapacít na realizáciu úloh krízového manažmentu; vznikli tak Európske bojové skupiny, Európske sily rýchleho nasadenia či Európske žandárske jednotky.³¹ Európska únia tak disponuje potenciálom, ktorého uplatnenie v praxi nenecháva pochybnosti o urgentnosti humanitárno-právnych otázok.

3.2 PÔSOBNOSŤ MHP RATIONE PERSONAE

Humanitárno-právnych otázok v kontexte vojenských operácií EÚ je celá rada – tými najdôležitejšími sú otázky pôsobnosti MHP *ratione materiae* a *ratione personae*. Pre pôsobnosť MHP *ratione personae* má kľúčový charakter otázka medzinárodnoprávnej subjektivity³² OSN a EÚ – len v prípade jej priznania je možné považovať medzinárodnú entitu *stricto sensu* za subjekt MHP.

²⁹ V tomto zmysle i Callies, Christian, Ruffert, Matthias. EUV, EGV: Das Verfassungsrecht der Europäischen Union mit Europäischer Grundrechtecharta, Kommentar. 3. Auflage. München: Verlag C. H. Beck, 2007. Art. 17 Rn. 7; Wessel, Ramses A. The State of Affairs in EU Security and Defence Policy: The Breakthrough in the Treaty of Nice. *Journal of conflict and security law*. 2003, vol. 8, no. 2, s. 265–288. Vojenskej dimenzii Petersberských úloh ako ťažisku zodpovedali napríklad aj rozhodnutia Rady EÚ, keď za právny základ civilnej pozorovateľskej misie EUMM na západnom Balkáne, policajných misií EUPM v Bosne a Hercegovine a „Proximy“ v Macedónsku neoznačila čl. 17 odst. 2 ZEÚ (viď spoločné akcie 2000/118/GASP zo dňa 22. 12. 2000, Abl. EG L 328/53 f. (EUMM), 2002/210/GASP zo dňa 11. 3. 2002, Abl. EG L 70/1 ff. (EUPM) a 2003/681/GASP zo dňa 29. 9. 2003, Abl. EU L 249/66 ff. (Proxima)).

³⁰ Predovšetkým spoločné stratégie, jednotné akcie a pozície vytvárajú „materiálnu podstatu“ SZBP a umožňujú Únii reagovať na aktuálny vývoj v medzinárodnom spoločenstve, a tým i formovať jej postavenie ako medzinárodného aktéra. Ďalším, formálne najdôležitejším nástrojom SZBP, sú medzinárodné zmluvy uzatvárané s tretími štátmi a medzinárodnými organizáciami na základe čl. 24 ZEÚ.

³¹ Mölling, Christian. EU-Battlegroups, Diskussionspapier der FG 2. SWP Berlin, 2007/05, marec 2007, s. 3.

³² Autor rozumie pod medzinárodnoprávnu subjektivitu v kontexte tohoto príspevku schopnosť byť nositeľom medzinárodnoprávnych práv a povinností.

3.2.1 Spôsobilosť byť nositeľom záväzkov vyplývajúcich z MHP

Kým medzinárodnoprávna subjektivita OSN je dnes už len ťažko spochybiteľná,³³ v prípade Európskej únie ešte donedávna tomu tak nebolo,³⁴ keďže podľa ešte stále platnej právnej úpravy (na rozdiel od Európskeho Spoločenstva)³⁵ Európska únia medzinárodnoprávnou subjektivitou *expressis verbis* nedisponuje. S ohľadom na ukončenie ratifikácie Lisabonskej zmluvy a jej vstupom do platnosti sa táto otázka definitívne vyrieši. Avšak aj bez prihliadania na ustanovenia *de lege ferenda*, týkajúce sa subjektivity EÚ,³⁶ je možné už v rámci aktuálne platnej právnej úpravy urobiť záver, že neexistencia explicitného zmluvného ustanovenia neimplikuje *ipso facto*, že EÚ medzinárodnoprávnu subjektivitu nemá. Argumenty poskytnie rozsudok Medzinárodného súdneho dvora vo veci Náhrady škôd spôsobených v službách OSN³⁷ a na jeho základe náukou formulovaná koncepcia „implikovaných právomocí“, resp. tzv. „funkčná teória“. Na ich základe je možné stručne urobiť záver, že Európska únia už disponuje subjektivitou aspoň do tej miery, do akej smie vo vlastnom mene samostatne konať. Ak je teda explicitne Európska únia stranou medzinárodnej zmluvy uzatvorenej v rámci EBOP na základe čl. 24 Zmluvy o EÚ,³⁸ je len ťažko možné zastávať názor, že v skutočnosti sa zmluvnou stranou stalo jej 27 členských štátov. V tomto zmysle bude nový článok 47 Zmluvy o EÚ (Lisabon) len potvrdením súčasného stavu.

3.2.2 Úroveň organizácie ako aspekt pôsobnosti *ratione personae*

Podstatnou otázkou pri rozbere pôsobnosti MHP *ratione personae* je úroveň organizácie neštátnych entít, ktoré sa uchýlili k použitiu sily. Tento aspekt je všeobecne uznávaný ako určujúci pre vlastnosť danej entity ako strany ozbrojeného konfliktu. Je i súčasťou definície ozbrojeného konfliktu v judikatúre medzinárodných trestných orgánov: v rozhodnutí Odvolacej komory Medzinárodného tribunálu pre bývalú Juhosláviu o jurisdikcii vo veci Tadić (ozbrojený konflikt ako „*resort to armed force between States or protracted armed violence between governmental authorities and organized armed groups or between such groups within a State*“),³⁹ resp. vo vyjadrení prvej Komory *ad hoc* tribunálu pre Rwandu v rozsudku v prípade Akayesu („*an*

³³ International Court of Justice, *Reparations for Injuries Suffered in the Service of the United Nations*, Advisory Opinion of 11 April 1949, ICJ Reports 1949, p. 174–220; Bothe, Michael. *Peacekeeping and international humanitarian law: friends or foes?* International peacekeeping, op. cit. 19, s. 94.

³⁴ K stavu diskusie ohľadne tejto otázky pozri napríklad: Tomuschat, Christian. Art. 281 EG marg. 66. In Von der Groeben, Hans, Schwarze, Jürgen. *Kommentar zum EU-/EG-Vertrag*. 6. Auflage. Baden-Baden: Nomos, 2004.

³⁵ Článok 281 Zmluvy o založení ES stanoví: „Spoločenstvo má právnu subjektivitu.“

³⁶ Článok 47 Zmluvy o EÚ (v Lisabonskom znení) stanoví: „Únia má právnu subjektivitu.“

³⁷ International Court of Justice, *Reparations for Injuries Suffered in the Service of the United Nations*, Advisory Opinion of 11 April 1949, ICJ Reports 1949, p. 174–220.

³⁸ Je to práve oblasť EBOP, v ktorej je rozvinutá korešpondujúca prax uzatvárania zmlúv Úniou na základe čl. 24 Zmluvy o EÚ (dobrým príkladom sú tzv. SOFAs/SOMAs), či prax týkajúca sa zakladania agentúr s vlastnou právnou subjektivitou (Council Joint Action 2001/555/CFSP of 20 July 2001 on the establishment of a European Union Satellite Centre, OJ 2001 L 200/5 [as amended]; Council Joint Action 2001/554/CFSP of 20 July 2001 on the establishment of a European Union Institute for Security Studies, OJ 2001 L 200/1 [as amended] and Council Joint Action 2004/551/CFSP of 12 July 2004 on the establishment of the European Defence Agency, OJ 2004 L 245/17).

³⁹ International Tribunal for the Former Yugoslavia, *Prosecutor v. Dusko Tadić*, Decision on the Defence Motion for Interlocutory Appeal on Jurisdiction, Case No. IT-94-I-AR72, Appeals Chamber, 2 October 1995, para. 70.

*armed conflict is distinguished from internal disturbances by the level of intensity of the conflict and the degree of organization of the parties to the conflict“).*⁴⁰ Komentár Medzinárodného výboru červeného kríža k článku 1 Druhého dodatkového protokolu k Ženevským konvenciam (DP II.) poukazuje na previazanosť medzi úrovňou organizácie strán konfliktu a ich schopnosťou implementovať podstatné ustanovenia Protokolu. Cieľom požiadavku určitej úrovne organizácie, ako vyplýva už z článku 3 spoločného Ženevským konvenciam, je, aby ozbrojené skupiny zaangažované v konflikte boli schopné zabezpečiť implementáciu podstatných záväzkov vyplývajúcich z tohto ustanovenia.

Pre otázku stupňa organizácie, resp. postavenia vojenských kontingentov v operáciách vedených Európskou úniou všeobecne, je určujúcim faktorom veliteľská a kontrolná právomoc. V rámci operácií civilného krízového manažmentu je personál zvyčajne najímaný Európskou úniou a/alebo sekundovaný členským štátom a jeho konanie je tak pričítateľné priamo EÚ a nie členskému štátu. V rámci vojenských operácií dochádza pri kontingentoch členských (alebo tretích) štátov k transferu veliteľskej právomoci (transfer of authority) na Európsku úniu, ktorá tak efektívne vykonáva vojenskú a kontrolnú právomoc prostredníctvom Rady, Bezpečnostného a politického výboru či Veliteľa operácie. Zmluvy uzatvárané v rámci operácií EBOP so štátmi, ktoré sa na operácii nasadením svojich kontingentov chcú podieľať, uvádzajú: „Vnútroštátne orgány odovzdajú operatívne a taktické velenie a/alebo kontrolu svojich ozbrojených síl a zamestnancov veliteľovi operácie EÚ.“⁴¹ Zo znenia tejto klauzule je možné dovodiť, že za špecifickým účelom, ktorým je realizácia operácie, je skutočne na EÚ prenesené operačné velenie a riadenie vyčlenených síl na operačné veliteľstvo EÚ, konkrétne na osobu veliteľa operácie (Operation Commander).⁴² Tento záver potvrdzuje i analýza právnych aktov Rady EÚ, predovšetkým spoločných akcií či rozhodnutí, ktoré predstavujú právny základ každej operácie.⁴³ Z uvedeného vyplýva, že i napriek pretrvávajúcemu medzivládne charakteru EBOP, ako aj faktu, že Európska únia nedisponuje vlastnými ozbrojenými silami, je to práve EÚ, ktorá je považovaná (členskými štátmi i nečlenskými štátmi, ktoré sa ale operáciách podieľajú) za subjekt, ktorý je oprávnený prijímať strategické rozhodnutia týkajúce sa operácií EBOP a je zároveň nositeľom primárnej zodpovednosti za ich realizáciu.⁴⁴ Je obecné uznávané, že

⁴⁰ International Tribunal for Rwanda, Prosecutor v. Jean-Paul Akayesu, Judgment, Case No. ICTR-96-4-T, trial Chamber I, 2 September 1998, para. 625.

⁴¹ Pozri napríklad čl. 4 (2) Agreement between the European Union and the Republic of Albania on the participation of the Republic of Albania in the European Union military operation in the Republic of Chad and in the Central African Republic (Operation EUFOR Tchad/RCA) (13. júl 2008), Ú.v. EÚ 13. 8. 2008, L217/19.

⁴² Kulíšek, Jaroslav. Velení a řízení v operacích EÚ. Vojenské rozhledy, 2008, roč. 17 (49), č. 3, s. 37.

⁴³ Pozri napríklad Council Joint Action 2007/677/CFSP (15. október 2007), Ú.v. EÚ (23. 10. 2007), L 279/21, tam čl. 6 odst. 1: „Under the responsibility of the Council, the PSC shall exercise the political control and strategic direction of the EU military operation.“ Pozri tiež čl. 13 odst. 2 Council Joint Action 2004/570/CFSP (12. júl 2004), Ú.v. EÚ (28. 7. 2004), L 252/10: „The entire chain of command of the EU Force shall remain under the political control and strategic direction of the EU throughout the EU military operation, after consultation between the EU and NATO. Within this framework, the EU Operation Commander shall report on the conduct of the operation to EU bodies only.“

⁴⁴ Rovnaký názor zastáva i Tsagourias, Nicholas. EU Peacekeeping Operations: Legal and Theoretical Issues. In Trybus, Martin, White, Nigel D. European Security Law. New York: Oxford University Press, 2007, s. 122.

tieto elementy minimálne poukazujú na výkon skutočnej kontrolnej a veliteľskej právomoci a tým i na dosiahnutie stupňa organizácie požadovaného pre pôsobnosť MHP. Konkrétne pre operácie EBOP je tak možné konštatovať, že spĺňajú i túto podmienku pôsobnosti *ratione personae*.

3.2.3 EÚ ako strana ozbrojeného konfliktu

Len výnimočne upravujú Ženevské konvencie a ich Dodatkové protokoly postavenie či rolu neštátnych aktérov,⁴⁵ žiadne z ustanovení však neupravuje, do akej miery môžu byť medzinárodné organizácie alebo iné entity považované za stranu konfliktu. Časť náuky zastáva názor, že obyčajový pojem „strana konfliktu“ zahŕňa každú *de-facto* jednotku, ktorá vykonáva kontrolu a velenie nad ozbrojenými silami; je pri tom postačujúce, aby mala akýkoľvek medzinárodný status.⁴⁶ Proti tomu je možné namietnuť, že multinárodné sily realizujúce operáciu nedisponujú vlastnou medzinárodnoprávnou subjektivitou a nemôžu tak byť priamou stranou sporu – je možné ich skôr považovať za orgány subjektov medzinárodného práva – medzinárodných organizácií, ktoré sú nositeľmi zodpovednosti za dodržiavanie tých pravidiel MHP, ktorými sú viazané.⁴⁷

V operáciách OSN, v rámci ktorých dôjde k použitiu ozbrojenej sily, je to práve OSN, ktorá sa stáva stranou konfliktu v zmysle MHP – a to i vtedy, ak až použitím ozbrojenej sily vlastnými kontingentmi zapríčini internacionalizáciu konfliktu a následne tým privedie i aplikabilitu MHP použiteľného v medzinárodných ozbrojených konfliktoch.

S ohľadom na EÚ je možné dospieť k podobnému záveru. O subjektivite EÚ už v súčasnosti niet pochýb, a to obzvlášť v oblasti SZBP. Zároveň je to EÚ, ktorá o operáciách EBOP rozhoduje – o ich vzniku, podmienkach realizácie i ukončení, pričom veliteľská a kontrolná právomoc nad národnými kontingentmi je prenesená na operačné velenie EÚ. Vyčlenené kontingenty je tak možné považovať za orgány EÚ, čoho následkom je, že i napriek ťažkostiam vyplývajúcim z tohto zistenia je možné, aby za stranu ozbrojeného konfliktu bola považovaná EÚ samotná.⁴⁸

3.3 PÔSOBNOSŤ MHP *RATIONE MATERIAE*

Pre otázku pôsobnosti MHP *ratione materiae* má bezpochyby kľúčový význam definícia ozbrojeného konfliktu, resp. stanovenie kritérií, ktoré podradenie kon-

⁴⁵ Napríklad podľa čl. 1 odst. 4 DP je povstalcom priznaná parciálna medzinárodnoprávna subjektivita; ozbrojený konflikt medzi orgaizovanými vojenskými jednotkami a ozbrojenými silami vedie k aplikabilite DP II; MVČK a medzinárodné organizácie môžu prevziať funkciu a úlohy ochrannej mocnosti (čl. 10 odst. 2, 3 ŽK I-III, čl. 11 odst. 2, 3 ŽK IV.).

⁴⁶ Bartelt, Sandra. *Der rechtliche Rahmen für die neue operative Kapazität der Europäischen Union*. Hamburg: LIT, 2002. s. 188; Glick, Richard D. *Lip service to the laws of war: Humanitarian law and United Nations armed forces*, op. cit. 3, s. 74.

⁴⁷ Risse, Horst. *Der Einsatz militärischer Kräfte durch die Vereinten Nationen und das Kriegsvölkerrecht*. 1. Auflage. Frankfurt am Main: P. Lang, 1988, s. 8.

⁴⁸ Priznanie Európskej únie schopnosť byť samostatnou stranou ozbrojeného konfliktu je spojené s celou radou otázok, napríklad či a do akej miery sa členské štáty, ktoré sa na tej-ktorej operácii nepodieľajú, resp. štáty, ktoré sa na EBOP trvale nepodieľajú (Dánsko), môžu stať legitímnym vojenským cieľom; do akej miery a akým spôsobom je EÚ povinná implementovať MHP do svojich právnych štruktúr i praxe?

krétnej faktickej situácie pod tento pojem umožňujú. Jedná sa pritom o základné otázky MHP, ktoré však na svojej aktuálnosti nielen nič nestratili, ale skôr naopak – v súvislosti s nástupom asymetrických konfliktov a ďalších nových javov v MHP sa ich aktuálnosť ešte vystupňovala. Tento príspevok však nemá za cieľ a ani z pochopiteľných dôvodov nemôže pojednávať o aktuálnom vývoji tejto problematiky, predovšetkým kvôli jej rozsiahlosti a komplexnosti. Cieľom je naopak náčrt praxe nasadenia multinárodných síl pod vedením EÚ a jej rozbor, ktorý ukáže, do akej miery multinárodné sily EÚ už boli konfrontované so situáciami, ktoré aj napriek nejasnostiam koncepcie ozbrojeného konfliktu pod tento pojem spadajú.

Vo vojenských operáciách krízového manažmentu EÚ bolo od roku 2003 nasadených 10 000 vojakov, ktorých časť tvorili kontingenty z nečlenských štátov EÚ. Jednalo sa o nasledujúcich šesť operácií: Concordia (úplne prvá vojenská operácia EÚ v Bývalej juhoslávskej republike Macedónsku (FYROM)), Artemis a EUFOR DR-Kongo v Demokratickej republike Kongo; EUFOR Althea v Bosne a Hercegovine; EUFOR Čad/SAR, nasadená vo východnom Čade a na severovýchode Stredoafrickej republiky do marca 2009; a posledná realizovaná námorná operácia EU NAVFOR namierená proti o.i. somálskym pirátom.⁴⁹

S ohľadom na pôsobnosť MHP *ratione materiae*, tri z týchto operácií boli realizované v post-konfliktnom období (Concordia, Althea a EUFOR RD Congo) a v ich rámci nebolo hlásené žiadne zapojenie kontingentov EÚ do ozbrojených stretov naplňajúcich znaky ozbrojeného konfliktu v zmysle MHP.⁵⁰ To však neplatí o operácii Artemis, a obzvlášť o EUFOR Čad/SAR. Obe tieto operácie boli mandátované podľa kapitoly VII Charty OSN a tým i oprávnené použiť „all necessary measures“ (vrátane ozbrojenej sily nad rámec sebaobrany) k naplneniu mandátu.⁵¹ Počas trvania operácie Artemis došlo údajne aspoň k dvom situáciám, kedy sa kontingenty EÚ stali terčom útoku, na ktorý reagovali protiútokom. Pri jednej z týchto príležitostí zahynuli dvaja útočníci.⁵²

Operácia v Čade a Stredoafrickej republike EUFOR Tchad/RCA bola realizovaná v napätej bezpečnostnej a politickej situácii, ktorá vykazovala znaky tak medzinárodného, ako aj vnútroštátneho konfliktu a ktorá bola ovplyvnená humanitárnou krízou spôsobenou etnickým násilím v Darfúre. Vážnosť situácie znázorňuje napríklad prerušenie operácie na niekoľko dní, a to v jej počiatkoch vo februári 2008, kedy došlo k vzplanutiu násillia v krajine, na ktoré nadviazali boje v čadskom hlavnom meste NiDjamena medzi ozbrojenými opozičnými skupinami a vládnymi jednotka-

⁴⁹ Dokumentácia tvoriaca právny základ týchto operácií, ako aj ďalšie informácie sú dostupné na webových stránkach Rady EÚ: <<http://www.consilium.europa.eu/showPage.aspx?id=268&lang=en>>.

⁵⁰ Naert Frederik, *An EU Perspective*. In: *International Peace Operations and International Humanitarian Law* (2008), s. 97 (“([a]lmost) all ESDP operations so far did not include active participation in hostilities”), dostupné z [www: <http://www.iihl.org/iihl/Documents/9729ipop.pdf>](http://www.iihl.org/iihl/Documents/9729ipop.pdf).

⁵¹ Právnym základom operácie Artemis bola Rezolúcia 1484 (2003) prijatá Bezpečnostnou Radou OSN dňa 30. mája 2003 na svojom 4764 stretnutí, S/Res/1484 (2003), odst. 4. Právnym základom operácie EUFOR Tchad/RCA bola Rezolúcia 1778 (2007), prijatá Bezpečnostnou Radou OSN na svojom 5748 stretnutí dňa 25. septembra 2007, S/Res/1778 (2007), 25. september 2007, odst. 6 (a).

⁵² Naert, Frederik. *ESDP in Practice: Increasingly Varied and Ambitious EU Security and Defence Operations*. In Trybus, Martin, White, Nigel D. *European Security Law*. New York: Oxford University Press, 2007, s. 75, pozn. 103.

mi.⁵³ Realizácia operácie prebiehala so súhlasom tak Čadu, ako aj Stredoafrickej republiky, avšak predstavitelia opozície výslovne spochybňovali nestrannosť operácie a vyzývali EÚ „*to refrain from sending their troops to serve within the framework of the EUFOR*“.⁵⁴ V júni 2008 sa írske jednotky EUFOR, nasadené za účelom chrániť vnútorne presídlené osoby a utečenecké tábory, dostali do stredu bojového stretu ozbrojených skupín a čadských vládných vojsk na východe Čadu, pričom po útoku príslušníci írskoho kontingentu paľbu opätovali.⁵⁵ I úplne prvá obeť z radov ozbrojených síl pod vedením EÚ bola hlásená ako následok nepriateľského útoku v rámci operácie EUFOR Tchad/RCA.⁵⁶ Aj keď sa na tento prípad MHP nevzťahovalo, nakoľko šlo o incident na hraniciach so Sudánom, kedy smrť francúzskeho seržanta bola spôsobená nepriateľskou paľbou po neúmyselnom prekročení sudánskych hraníc,⁵⁷ predsa len jasne poukazuje na fakt, že akékoľvek nasadenie ozbrojených zložiek môže za určitých okolností viesť k ozbrojenému násiliu. Práve operácia EUFOR Tchad/RCA je toho dobrým príkladom, keďže sa jednalo o mierovú operáciu podľa kapitoly VII. Charty OSN, so širokým mandátom zahŕňajúcim komplexné úlohy v oblasti zabezpečenia ochrany a bezpečnosti. Pravdepodobnosť prekročenia hranice aplikability MHP je v takýchto podmienkach vysoká. Je tak možné konštatovať, že i z pohľadu praxe nie je možné považovať humanitárnoprávny rozmer operácií v rámci EBOP za okrajový. Naopak, kontinuálne rastúci počet operácií so stále komplexnejším mandátom poukazuje na potrebu analýzy otázky, či a v akom rozsahu je Európska únia humanitárnym právom viazaná, resp. analýzy, do akej miery už EÚ humanitárne právo do svojho právneho poriadku integrovala.

4. ZÁVER – AKO ĎALEJ?

Príspevok načrtol stručne súčasný stav poznania vzťahu operácií OSN a MHP ako najvýraznejšieho príkladu tu diskutovanej problematiky vzťahu multinárodných síl a MHP. Naopak podrobne sa venoval relevancii MHP pre EBOP – poukázal na fakt, že EÚ je v súčasnosti globálnym bezpečnostno-politickým hráčom disponujúcim operačnými kapacitami, ktorých nasadenie je viac než dobrým dôvodom pre analýzu humanitárnoprávnych aspektov operácií EÚ. Konkrétne je možné konštatovať,

⁵³ EU Presidency Statement on the Republic of Chad (Brussels, 3. februára 2008), available at <http://www.consilium.europa.eu/ueDocs/cms_Data/docs/pressData/en/cfsp/98543.pdf>; Press Release, EU High Representative for the CFSP, on the situation in Chad and Operation EUFOR TCHAD/RCA (4. februára 2008) <http://www.consilium.europa.eu/ueDocs/cms_Data/docs/pressData/en/discours/98555.pdf>.

⁵⁴ Fitzgerald, Mary. Chad Rebels Consider Irish Troops a Hostile Force. THE IRISH TIMES. 2. 2. 2008; Kirby, Paul. EU Force on Risky Africa Mission. BBC News. 28. 1. 2008. Dostupný z www: <<http://news.bbc.co.uk/2/hi/europe/7213551.stm>>.

⁵⁵ Press Release, EUFOR Action under Fire Protect IDP's Refugees (June 14, 2008), available at <<http://www.consilium.eu.int/uedocs/cmsUpload/RezzouGozBeida.pdf>>; Chad rebels attack town, EU troops come under fire. Reuters. 14. 6. 2008. Dostupný z www: <http://www.reuters.com/article/homepageCrisis/idUSL14281420_CH_2400>.

⁵⁶ EUFOR TCHAD/RCA, EUFOR suffers its first fatality, Press Release, 10 March 2008, dostupné z www: <<http://www.consilium.europa.eu/uedocs/cmsUpload/080310EUFORSuffersFirstFatality.pdf>>.

⁵⁷ Henshaw, Amber. Sudan seeks cash for nomad deaths. BBC. 10. 3. 2008. Dostupný z www: <<http://news.bbc.co.uk/2/hi/africa/7287148.stm>>.

že EÚ je samostatnou entitou zasahujúcou do medzinárodného diania, na ktorú členské i nečlenské štáty prenášajú v rámci operácií veliteľskú a kontrolnú právomoc, čím je dosiahnutý stupeň organizácie odôvodňujúci pôsobnosť MHP *ratione personae*. Prax EÚ poukazuje zároveň nato, že pravdepodobnosť angažovania EÚ v situáciách spadajúcich do pôsobnosti MHP *ratione materiae* je viac než vysoká a má kontinuálne stúpajúcu tendenciu.

Predchádzajúce kapitoly však zaiste neposkytli uspokojivú odpoveď na všetky otázky, ktoré sú alebo sa v kontexte vojenských operácií EÚ a OSN konkrétne a operácií multinárodných síl všeobecne, stávajú z hľadiska MHP urgentnými. Otvorená ostala celá rada otázok – predovšetkým závažná otázka prameňov humanitárnoprávnych záväzkov EÚ, ako aj ich rozsahu, v širšom kontexte potreby hlbšej analýzy medzinárodnoprávných aspektov vojenských operácií EÚ. Veď napríklad v kontexte EÚ je vyjasnenie medzinárodnoprávného rámca vojenských operácií EÚ a predovšetkým ich vzťahu k MHP v záujme Únie samotnej, ale i v záujme Česká republika ako členského štátu – totiž spôsob, akým sa EÚ so svojimi záväzkami vysporiada, ale i rozsah, v akom ich bude vo svojich vojenských operáciách dodržiavať, má výrazný vplyv nielen na úspech či neúspech operácie samotnej, ale i na kredibilitu EÚ ako globálneho vojenského aktéra a zároveň plnohodnotného subjektu medzinárodného práva.

Analýza spomenutých, týmto príspevkom neadresovaných otázok však vyžaduje širšie možnosti analýzy a prezentácie jej výsledkov – to však príspevok v rámci zborníka neumožňuje. Cieľom tohto príspevku však bolo poukázať na príklade Európskej únie relevanciu a aktuálne výzvy problematiky vzťahu operácií multinárodných síl a MHP a zároveň poukázať nato, že závery učinené v kontexte operácií OSN nie sú automaticky použiteľné i na operácie iných medzinárodných organizácií. Z tohto dôvodu je vhodné tento príspevok považovať skôr za úvod do problému a nie za snahu túto problematiku vyjasniť.

OPERATIONS OF MULTINATIONAL FORCES AND IHL

Summary

When exploring the topic of International Humanitarian Law (IHL) in the context of multinational forces operations, legal scholars have focused mainly on the UN, whilst other organizations have remained largely in the shadows. This Contribution focuses on the European Union (EU), holding that this regional organization – by virtue of its *sui generis* nature and of its increasing engagement in the field of crisis management – rises several similar questions, as have been raised in the context of the UN. The Contribution looks at the capacities of the EU and the corresponding practice, underlining the importance of the IHL for EU-led operations. Furthermore it focuses on the issues of *ratione materiae* and *ratione personae* applicability of IHL to EU operations, whereas the starting point of the analysis is that the conclusions made in the context of UN operations may not be applied automatically to EU operations because of its *sui generis* character.

Key words: Multinational forces, United Nations, European Union, International Humanitarian Law, applicability